

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Türkiye’de Farklı Alanlarda Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Etik İkilem ve Etik Karar Verme Durumları Üzerine Nitel Bir Değerlendirme

A Qualitative Evaluation of Ethical Dilemma and Ethical Decision-Making Situations of Social Workers Working in Different Fields in Turkey

Umut SOLMAZ¹, Taner ARTAN²

¹Öğretim Görevlisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Seben İzzet Baysal Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, umut.solmaz@ibu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1112-3041

²Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, taner.artan@iuc.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8716-2090

Başvuru: 10.02.2022
Kabul: 28.02.2023

Atıf:
Solmaz, U. ve Artan, T. (2023). Türkiye’de farklı alanlarda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem ve etik karar verme durumları üzerine nitel bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(2), 313-333. DOI: 10.33417/tsh.1071356

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem ve etik karar vermeye ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Bu çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini kartopu örnekleme yoluyla ulaşılan ve farklı alanlarda çalışan 15 sosyal hizmet uzmanı oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler mesleki açıdan, çalışılan alan açısından, tutum açısından ve sosyal politika açısından olmak üzere 4 temada toplanmıştır. Katılımcıların tamamının etik ikilem ile karşılaştığı; genel olarak müracaatçının yararını düşündükleri; etik ikilem karşısında süpervizyona ihtiyaç duydukları; savunuculuk rolüne önem verdikleri ve hizmet içi eğitimi gerekli gördükleri bulgularına ulaşılmıştır. Ulaşılan bulgulara göre sosyal hizmet uzmanlarına hizmet içi eğitim verilmesi, müfredatlara etik konusunda daha fazla ders saati eklenmesi, akademik çalışmaların arttırılması, politika ve mevzuatın etik ihlalleri göz önüne alarak düzenlenmesi ve sosyal hizmet uzmanlarına süpervizyon desteğinin arttırılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Etik, etik karar verme, etik ikilem, sosyal hizmet.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the views of social workers on ethical dilemmas and ethical decision making. Qualitative method was used in this study. The sample of the research consists of 15 social workers who are reached through snowball sampling and working in different fields. Qualitative research method was preferred in the study. The data obtained in the study were collected in 4 themes: in terms of profession, in terms of the field of study, in terms of attitude and in terms of social policy. It was found that all of the participants faced ethical dilemmas, they generally thought of the benefit of the client, they needed supervision in the face of ethical dilemma, they gave importance to the role of advocacy, and they found in-service training necessary. According to the findings, it is recommended to provide in-service training to social workers, to add more course hours on ethics to the curricula, to increase academic studies, to regulate policy and legislation by considering ethical violations, and to increase supervision support for social workers.

Keywords: Ethic, ethical decision making, ethical dilemma, social work.

GİRİŞ

Etik kavramının kökeni Yunanca “ethos” kelimesinden türemekte ve “ahlak sistemi, gelenek ve görenek” anlamına gelmektedir (Ülgen ve Mirze, 2004, s. 439). Felsefenin bir dalı olan meslek etiği ise çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması gereken davranışlar bütünüdür (TDK, 2020). İş etiği olarak tanımlanan etik türü, çalışma hayatındaki davranışların ahlaki sorumluluk ve kurallar bakımından incelendiği bir türüdür (Tınaz, 2009, s. 130-131). Bu çalışmada etik konusu meslek etiği bağlamında ele alındığından dolayı kavramsal çerçeve meslek etiği üzerinden şekillendirilmiştir. Özetle meslek etiği, çalışma hayatının sınırlarını belirleyen ve çalışanların mesleğin standartlarına uygun hareket etmesini sağlayan kurallar bütünüdür.

Sosyal hizmet, uygulamaya dayalı bir meslektir ve sosyal değişimi hedeflemektedir (IFSW, 2022). Sosyal değişimi gerçekleştirirken de uyması gereken birtakım kurallar bulunmaktadır. Sosyal hizmet etiği olarak tanımlanan bu kurallar, sosyal hizmet mesleğinin uygulanması sırasında dikkat edilmesi gereken meslek etiği kurallarıdır. Sosyal hizmet etiği alanında yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde sosyal hizmet etiğinin mesleki uygulamalar da etkisinin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Özateş, 2010; Çiftçi, 2016; Yılmaz, 2015). Bu denli önemli olan sosyal hizmet etiğinin felsefi bağlamda dayanakları da bulunmaktadır.

Konuyla ilgili çalışmada Özateş (2010) etiğin sosyal hizmetin meslekleşme sürecinde önemli bir ayağını oluşturduğunu ve meslek elemanı olarak sosyal hizmet uzmanlarının birincil görevinin etik eylemde bulunmak olduğunu vurgulamaktadır. Sosyal hizmet etiği, mesleki uygulamalarda doğru eylemin ne olduğunun belirlenmesi çabalarını sorun edinen, modern yaşamın insan ilişkilerinde yarattığı değişimlerden etkilenerek gelişen, karar verme süreçlerinde etik kaygıları ön plana alan etik ilke ve değerlerin toplamıdır (Özateş, 2010, s. 92-93). Sosyal hizmet etiği bağlamında tartışılan felsefi etik yaklaşımlardan erdem etiği, sosyal hizmet uzmanlarının kişi olarak sahip olduğu niteliklere dikkat çekmektedir. Deontolojik etik, sosyal hizmet uzmanlarının dikkat etmesi gereken ödevleri vurgulamaktadır. Teleolojik etik ise sosyal hizmet uzmanının davranışının sonuçlarına odaklanmaktadır (Özateş, 2010, s. 85-90). Bahsi geçen etik yaklaşımlar mesleğin etik standart ve ilkelerinin de şekillenmesinde etkili olmuştur.

Çalışma hayatında yer alan her meslek dalının etik standartları bulunmaktadır. Sosyal hizmet mesleğinde de belirlenen etik kurallar meslek elemanlarının tutum ve davranışlarını etkilemektedir (Cılga, 2004, s. 72-74). Sosyal hizmet alanındaki değerler ve etik standartlar belirli dönemlerden geçerek bugünkü halini almıştır. Değerler ve etiğin ahlaki dönem, değerler dönemi, etik kuram ve karar alma dönemi ve etik standartlar ve risk yönetimi olmak üzere dört dönemden geçtiği bilinmektedir (Reamer, 1998). Sosyal hizmet etiğinin gelişimine dair Acar'ın (2018) yapmış olduğu çalışmada ahlaki dönemin sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçının ahlakıyla ilgilendiği; değerler dönemi ise mesleğin temel değerleri konusunda uzlaşmaya varılan bir dönem olarak tanımlandığı görülmektedir. Etik kuram ve karar alma döneminde uygulama ve mesleki etik gelişimi gözlemlenmiş; risk yönetimi döneminde ise profesyonel sorumluluklar ve standartlar genişletilmiştir

(Reamer'dan akt: Acar, 2018, s. 20-26). Reamer, sosyal hizmet mesleğinin etik değerlerini sosyal adalet, hizmet, bireyin onuru ve değeri, dürüstlük ve güvenilirlik, yeterlilik olmak üzere altı başlıkta sıralamaktadır (Reamer, 2006, s. 251-255). Bahsi geçen bu değerler sosyal hizmet etiğini oluşturmaktadır. Sosyal hizmet mesleğinin etik değerleri, sosyal hizmet uzmanlarına yol gösterici niteliktedir. Sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmet müdahalesini gerçekleştirirken bazı durumlarda etik değer ve ilkeler arasında kalabilmektedir. Bu durum mesleğin doğasında bulunmaktadır. Bunun nedeni sosyal hizmet mesleğinin müracaatçı-insan- odaklı bir meslek olmasıdır. Sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçının yararını düşünerek ve iyilik halini arttırmayı hedefleyen bir meslek elemanı olmasından dolayı doğru olan etik ilkeler arasında kalabilmektedir. Bu durumda etik ikilem sorunu ortaya çıkmaktadır.

Etik ikilem, değerlerin çatışması durumudur. Burada değerlerden biri korunuyorken; diğeri korunamamaktadır (Etik Rehber, 2012, s. 17). Sosyal hizmet alanında etik ikilem ise sosyal hizmet uzmanlarının etik ilkeler açısından çelişki doğuran seçenekler arasından birini seçmesi durumudur (Banks, 2001, s. 11). IFSW (2005), sosyal hizmet alanında karşılaşılan etik ikilemleri şu başlıklar altında tartışmaktadır:

- Sosyal hizmet uzmanlarının sık sık çatışan çıkarlar arasında kalması,
- Sosyal hizmet uzmanlarının hem yardımcı hem de denetleyici rolünün olması,
- Sosyal hizmet uzmanlarının kişilerin çıkarları ile kurum faydasını sağlama durumu arasında kalması,
- Toplumdaki kaynakların sınırlı olması.

Bahsi geçen etik ikilemlerin ortaya çıkmasında etiğin özerkliği, kendi kaderini tayin etme ve paternalist uygulamalar, ihtiyaç sahiplerine kaynakların dağıtımındaki yaşanan problemler (Giannou, 2009, s. 38-39); müracaatçı ve uzman arasındaki ilişkinin sınırlarının bozulması (Kutchins, 1991, s. 106); meslektaşlar ve işverenler arasında kalma (Reamer, 1982) konuları etkili olmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları yaşanan bu etik ikilem durumları karşısında mesleğin etik değerleri ekseninde hareket ederek karar vermelidir.

Mesleğin etik değerlerine göre ahlaki açıdan en doğru karar verme durumuna etik karar verme adı verilmektedir (Akbaba ve Erenler, 2011, s. 449). Etik karar vermenin belirli bir süreci bulunmaktadır. Guttman (2006, s. 170) sosyal hizmette etik karar verme sürecinin aşamalarını şu şekilde belirlemiştir:

- Mevcut etik ikilem durumuyla ilgili gerçeklerin tanımı,
- Müracaatçının, meslek elemanının ve müracaatçının ailesinin değerlerini belirleme,
- Değerler arasındaki çatışmayı ortaya çıkarma ve karar vermede öncelik sırasını belirleme,
- Etik ilkeleri değerlendirmek ve hangi eylemin en iyi sonucu vereceğini belirleme,
- Karar alma,

- Alınan karar doğrultusunda gerçekleştirilen uygulamanın gerekçelendirilmesi.

Bu aşamalarda etik karar vermeyi etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır. Faktörler bireysel ve durumsal olarak ikiye ayrılmaktadır. Bireysel faktörler arasında cinsiyet, yaş, din, meslek, eğitim, ulusal ve kültürel değerler bulunmaktadır. Durumsal faktörler arasında ise ahlaki yorgunluk, ödül sistemleri, otorite ve bürokrasi, örgüt büyüklüğü, endüstriyel faktörler gibi faktörler bulunmaktadır (Neçare, 2017, s. 56-65). Sosyal hizmet uzmanlarının hem bireysel hem de durumsal faktörlerden etkilendiği söylenebilmektedir. Bundan dolayı sosyal hizmet alanında da bir etik karar verme mekanizması bulunmaktadır.

Sosyal hizmet mesleğinde etik karar verme süreçlerini etkileyen birtakım faktörler bulunmaktadır. Bunlar arasında bireysel değerler (Aldoğan, 2018, s. 31); kurumsal yapı ve bürokratik baskılar (Acar, Çoban ve Polat, 2017, s. 24); kurumsal yapıda hesap verme mekanizmasının bulunmaması ve yasal düzenlemeler (Arıkan, 2017, s. 11); iş yükünün fazla olması (Sosyal Hizmet Uygulaması Standartları Rehber Çalışması, 2010, s. 20); mesleki yetkinlik bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları yukarıda bahsi geçen etik ikilem durumlarıyla karşı karşıya kalabilmektedir.

Literatür ile kıyaslandığında Türkiye’de farklı alanlarda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilemleri konusunda araştırmaların yeterli düzeyde olmadığı saptanmıştır. Dünya literatürüne bakıldığında ise farklı alanlarda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilemleri konusunda araştırmaların bulunduğu görülmektedir (Proctor, Howell ve Lott, 1993; Bergeson ve Gray, 2003; Borrman, 2005; McAuliff, 2005; Comartin ve Gonzalez, 2011; Rogers, 2018; Keeney, 2019; Viscarret vd., 2020). Türkiye özelinde düşünüldüğünde sosyal hizmet uzmanlarının çalışma hayatlarında bürokratik baskılar, kurumsal yapıdaki engeller, iş yükünün fazla olması gibi etkenlerle karşılaştığı düşünülmektedir. Bundan dolayı bu araştırmanın amacı sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem ve etik karar vermeye ilişkin görüşlerini ve deneyimlerini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem ve etik karar verme durumlarına ilişkin öneriler getirilmeye çalışılacaktır. Çalışma, etik ikilem ve etik karar verme konusunda sosyal hizmet literatürüne katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada, nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma, araştırmacılara nesnelere anlamlarını, kavramlarını, tanımlamalarını, karakteristiklerini, metaforlarını, sembollerini ve tasvirlerini ifade etmektedir (Berg ve Lune, 2015, s. 19). Nitel araştırmanın özellikleri arasında doğal ortamında olması, doğrudan veri toplanabilmesi, zengin betimlemelerin yapılabilmesi, sürece yönelik olması, tümevarımcı olması, katılımcının bakış açısının da olması ve araştırma deseninde esneklik sağlanması gibi özellikler bulunmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018, s. 253). Sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem ve etik karar vermeye ilişkin görüşlerinin derinlemesine incelenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak nitel araştırma tekniklerinden olan derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiştir. Bu

teknikte, kişilerin düşünce, görüş ve deneyimleriyle ilgili ayrıntılı bilgi toplanması amacı bulunmaktadır (Kümbetoğlu, 2005, s. 81).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Demografik Bilgi Formu” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılmıştır. Demografik bilgi formunda katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, mezun olduğu üniversite, tecrübe yılı ve çalıştığı kurum veya kuruluş soruları olmak üzere yedi sorudan oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda ise katılımcıların etik ikileme karşılaşma durumları, etik ikileme karşı takınılan tavır, kendisinden alınan etik ikileme ilişkin görüşler, çalışılan alanın yoğunluğu, etik ikileme karşı süpervizyon desteği, diğer alanların yoğunluğunu değerlendirme, etik ikileme karşısında bulunması gereken role ilişkin görüş, etik değerlere ilişkin görüş, politika önerisi, etik karar vermede yaşanan güçlükler konularını içeren on soru bulunmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanmasında sosyal hizmet uzmanlarıyla telefon üzerinden iletişime geçilmiştir. Ardından araştırmacının Covid-19 dönemine denk gelmesinden dolayı Zoom, Google Meet gibi uygulamalar üzerinden görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Zoom, Google Meet gibi uygulamalar üzerinden yapılan görüntülü görüşmeler katılımcının rızası alınarak kayıt altında tutulmuştur. Bu kapsamda katılımcılara görüşmelere başlamadan önce bilgilendirilmiş onam ve araştırmacının amacı hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcılara kartopu örneklem yöntemiyle ulaşılmış ve görüşülen katılımcıların tamamıyla görüşme sağlanmış; görüntülü görüşmenin kayıt altına alınmasına onay vermeyen, görüşmeye katılmayan veya görüşmeyi devam ettirmeyen bir katılımcı olmamıştır. Mülakatlar her bir katılımcı için yaklaşık 45-50 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde ilk aşamada katılımcılarla Zoom, Google Meet gibi uygulamalar ile online ortamda görüşme yapılmıştır. Katılımcılara araştırma hakkında bilgi verildikten sonra katılımcılardan görüşmenin kaydedilmesi adına izin alınmıştır. Katılımcılarla gerçekleştirilen 45-50 dakikalık görüşmelerin ardından görüşmeler Microsoft Office Word programına aktarılmış ve her bir görüşmede katılımcıların verdikleri cevaplar takribi dört sayfa sürmüştür. Katılımcıların görüşmede verdiği cevaplar sorulan soruya uygunluğuna göre tasnif edilmiş ve tasnif sonucunda elde edilen veriler kullanılmıştır. Bundan dolayı cevaplar kısaltılmış ve takribi dört sayfa sürmüştür. Word programına aktarılan cevaplar nitel araştırma analizinde yer alan içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi desen, tema, varsayım ve anlamlar çıkarma çabası içinde, belirli miktarda materyalin dikkatli, ayrıntılı ve sistematik bir biçimde incelenmesi ve yorumlanmasıdır (Akay, 2019, s. 343). Katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme formuna verdikleri cevaplardan çıkarılan sonuçlara göre toplamda dört tema belirlenmiştir. Belirlenen temalara ilişkin cevaplar kodları ile beraber aktarılmıştır.

Araştırmanın Katılımcıları

Bu araştırmanın katılımcılarına, kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme, araştırmacının bir örnek olayla başladığı, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve sürecin tekrarladığı rastlantısal olmayan bir örneklemdir (Neuman, 2006, s. 324). Bu kapsamda farklı sosyal hizmet alanlarında çalışan sosyal hizmet uzmanlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Sosyal hizmet alanları belirlenirken Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerde çalışan sosyal hizmet uzmanları baz alınmıştır. Bu doğrultuda toplamda 15 sosyal hizmet uzmanıyla görüşülmüştür.

BULGULAR

Katılımcılarla yapılan görüşme sonucunda ulaşılan cevaplar uygun olan nitel araştırma analiziyle değerlendirilmiştir ve mesleki tecrübe, çalışılan alan, etik ikilem ve karar vermeye ilişkin tutum ve sosyal politika olmak üzere dört başlık halinde sunulmuştur.

Mesleki Tecrübe Açısından Etik İkilem

Araştırma kapsamında ilk olarak katılımcıların mesleki tecrübeleri sırasında yaşamış oldukları deneyimlere ilişkin sorular sorulmuştur. Bu sorulara ilişkin verilen cevaplar Tablo 2’de toplanmıştır.

Tablo 2. Katılımcıların Mesleki Tecrübeleri Açısından Etik İkilem ve Karar Vermeye İlişkin Tutumları

Kategori	Kod	N
Etik İkilemle Karşılaşma Durumu	Evet	15
	Müracaatçının yüksek yararını koruma ve müracaatçı odaklı karar verme	3
Etik İkileme Karşı Takınılan Tutum	Süpervizyona başvurma	4
	Bütüncül hizmet modeline göre müdahalede bulunma	1
	Aile ile işbirliği yapma	1
	Evrensel ahlak ilkelerine göre müdahalede bulunma	2
	Etik karar verme sürecine göre müdahalede bulunma	2
	Mevzuata uygun olarak müdahalede bulunma	2
	Sosyal hizmet mesleğinin etik sorumlulukları doğrultusunda yönlendirme verme	2
	Müracaatçının yararını göz ederek karar vermesi konusunda yönlendirme	4
Çalışma Arkadaşlarının Etik İkileme İlişkin Fikirlerini Sorması ve Takınılan Tutum	Klinik uygulama rehberine göre cevap verme	1
	Bazen mevzuat bazen de kişisel kanaatlere göre cevap verme	1
	Riske atacak davranışlardan kaçınarak hareket etme	2
	Beyin fırtınası yaparak ortak karar verme	2
	Fikirlerin sorulmaması	2
	Toplam	44

Katılımcılara çalışma hayatı boyunca karşılaştıkları etik ikilem durumlarına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bu kapsamda bakıldığında katılımcıların tamamının (n:15) etik ikilem ile karşılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar; çalışma hayatları boyunca etik ikilem durumunda süpervizyona başvurma (n:4) ve müracaatçının yüksek yararını koruma (n:3) üzerine olduğu saptanmıştır. Çalışma arkadaşlarından gelen etik ikilem durumlarına karşı takındıkları tutumlarda ise aynı şekilde müracaatçının yararının korunması (n:4) şeklinde bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bazı katılımcıların etik ikilem vakalarına ilişkin görüşlerine aşağıda verilmiştir:

“Çalıştığımız alan insanı ve toplumu ilgilendiren süreçleri kapsamaktadır. Karşılaştığım vaka intihar düşünceleri olan bir danışan ile ilgiliydi. Burada kişinin kendine ya da başkasına zarar verme durumu söz konusuydu. İntihar düşüncesinin gerçekliği, planlaması üzerine görüşme gerçekleştirdim. Müdahalede karar verme konusunda elimi güçlü tutan danışan ile ilk geldiğinde yaptığım karşılıklı sorumluluklarımız adli sözleşmemiz olmuştu. Sözleşmemiz danışan ve uzmanın karşılıklı imzaladığı aldığı danışmanlık ve tedavi sürecine yönelik gizlilikten, bilginin paylaşılma durumlarına yönelik maddeleri içermekteydi. İçerdiği maddelerden biri de kendine ya da başkasına zarar verme durumlarında aile, ilgili kuruluşlara üçüncü bir kişiye bilgi aktarılacağını kabul etmekte. Bu gizlilik durumunun paylaşımı danışanın yararı için de olumlu olmuştu, hayatını kurtarmıştı.” K3

Etik ikilem konusunda K3'ün cevabı değerlendirildiğinde katılımcının müracaatçı konusunda kendisine veya başkasına zarar vermesinin ihtimali üzerine bir etik ikilem yaşadığı görülmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçının yararını gözetirken kendisine veya başkasına zarar verme ihtimaline karşı da önlemler alması gerekmektedir. Bahsi geçen ifadelerde sosyal hizmet uzmanının sözleşme yaparak bu etik ikileme karşı bir çözüm getirdiği görülmektedir.

“Çok fazla vakayla karşılaştım. Bağımlılıkta karşılaşacağımız en temel vakalardan birini aktarayım. Danışan, bırakma motivasyonu yüksek bir eroin kullanıcısıydı. Ancak evde sekiz yaşında bir çocuk yaşamaktaydı. Çocuk, madde kullanımı olan bir evde ekonomik durumun da düşük olmasından dolayı yeteri kadar beslenememekte ve istismara açık durumdaydı.. Burada yaşadığım etik ikilem, durumun ilgili kurumlara bildirilmesi ve bildirilmesi durumunda danışanın da kaybedilecek olmasıdır. Bildirmezseniz başka türlü sorunlar ortaya çıkacaktır. Burada sosyal hizmet uzmanının yaklaşımı önemlidir.” K4

Etik ikilem alanında yaşanan bir diğer durum müracaatçı gizliliğinin ihlal edilip edilmemesidir. Müracaatçı yararı için bazı durumlarda sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçının bilgilerini aktarması gerekebilmektedir. Bu durumda müracaatçının sosyal hizmet müdahalesine katılmaması veya müdahaleden çekilmesi durumlarıyla karşılaşılabilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının bahsi geçen durumlarda kapsamlı bir düşünme gerçekleştirerek müracaatçının en az zararla süreci atlatması sağlanabilir.

“Ben etik ikilemlerde şayet mevzuatı yetersiz ve yersiz buluyorsam evrensel ahlak ilkeleri doğrultusunda karar vermeyi tercih ediyorum. Bazen mevzuata göre işlem yürütürken bazen de mevzuattaki boşluklara dayanarak hareket ettiğim durumlar olmaktadır.” K5

Etik ikilem alanında sıklıkla yaşanan sorunlardan biri mevzuata uygun hareket edilip edilmemesidir. Müracaatçıların var olan sorunlarını gidermek adına izlenecek yöntemlerde mevzuat açısından uygunluğun bulunmaması veya eksikliğin bulunması müracaatçının sorununu derinlemesine çözümlenmede bir engel oluşturmaktadır. Bu durum müracaatçının sorununun derinleşmesine sebep olabilmektedir. Sosyal hizmet uzmanları müracaatçının sorunlarına çözüm önerileri sunarken mevzuat paralelinde müracaatçının yararını gözetmelidir.

Katılımcıların etik ikilem durumunda gösterdikleri tutum kadar mesai arkadaşları tarafından kendilerine konsülte edilen vakalar karşısındaki tutumları da önemlidir. Katılımcılara bu durumlara ilişkin görüşleri sorulmuş ve bazı katılımcıların cevapları aşağıda aktarılmıştır:

“Evet, bir çok kez meslektaşarımla bu konu hakkında fikir yürütmüşümdür. Doğru olan ve iki tarafa da en az zarar verebilecek olan kararı vermekte özen göstermişimdir.” K12

“Taraflıma başvurulduğu olmuştur. Etik konusunda oldukça okuyan irdeleyen biri olduğum için verdiğim kararlar ya da yönlendirmelerde mesleki etik kurallarını göz önüne alarak tutum sergilemekteyim. Yasalara da elimden geldiğince hakim olmaya çalışmaktayım. Birey olarak inanışlarımla, ideolojilerimin, önyargılarımla mümkün olduğu kadar mesleki kararlarımı etkilemesine izin vermiyorum.” K9

“Evet, sıklıkla oluyor. Bu durumlarda vakayla ilgili ayrıntılı bilgi aldıktan sonra kendi uyguladığım yöntemle beyin fırtınası yaparak ortaklaşa karar vermekteyiz.” K7

Sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem yaşamaları durumunda meslektaşları ile işbirliği içinde olması sorunun derinleşmeden çözülmesini sağlayacaktır. Katılımcıların da bu yönde bir tutum sergilediği ve karşılaştıkları etik ikilem durumlarında meslektaşlarının konsültasyonuna başvurduğu görülmektedir. Bu sayede etik ikilemlere bütüncül bir şekilde en uygun çözümün getirilmesi sağlanmış olacaktır.

Çalışılan Alan Açısından Etik İkilem

Tablo 3. Çalışılan Alan Açısından Etik İkileme İlişkin Tutumlar

Kategori	Kod	N
Çalışılan Alandaki Yoğunluk Durumu	Kısmen yoğun	5
	Yoğunluk fazla.	10
Çalışılan Alandaki Etik İkileme Karşı Süpervizyona İhtiyaç Duyma	Evet duyarım, ancak yok.	2
	Olmalı, alan için bir zorunluluktur.	10
	Olmalı, yeni başlayan uzmanlar için gerekli bir ihtiyaç.	3
Etik İkilemin Yoğun Olmadığı Alanlara İlişkin Görüş	Hayır, her alanda mevcut.	14
	Evet, yoğun olmayan alanlar mevcut.	1
	Toplam	45

Katılımcılara çalıştıkları alan özelinde etik ikilem vakalarında yoğunluğun bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Bu doğrultuda katılımcıların çoğunun yoğunluğun fazla olduğu (n:10), etik ikilemlere karşı süpervizyonun zorunluluk olduğu (n:10) ve tamamına yakınının etik ikilemin yoğun olmadığı bir alanı düşünmedikleri (n:14) sonucuna ulaşılmıştır. Bazı katılımcıların etik ikilemlerin yoğunluğuna ilişkin düşünceleri aşağıda yer almaktadır:

“Velayet ve evlat edinme gibi dosyaların gelmesi nedeniyle etik ikilemi konusunda yoğun olduğunu söyleyebilirim. Değerlendirecek çok fazla vaka dosyasıyla karşılaşmaktayız.” K7

Sosyal hizmet alanındaki etik ikilemler farklı alanlarda yaşanabilmektedir. Bu farklı alanlar arasında çocuklarla sosyal hizmet, bağımlılık ve sosyal hizmet gibi farklı alanlar bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları çalıştıkları alanda var olan etik ikilemlerin yoğunluğuna göre karar vermektedir.

“Yoğun şekilde etik ikilem yaşamaktayız. En çok çalışma ortamına karşı ve müracaatçıya karşı sorumluluklarımızda etik ikilem yaşamaktayız.” K6

Sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları alana göre yoğun bir şekilde etik ikilem yaşadığı görülmektedir. Ek olarak sosyal hizmet uzmanlarının sorumluluk alanlarında da etik ikilemi tecrübe ettiği görülmüştür. Çalışma ortamının gerektirdiği sorumluluklar bu alandan biridir. Sosyal hizmet uzmanları çalışma alanlarına yönelik olarak sorumluluklarını yerine getirmekte ancak bazı durumlarda çalışılan kurumun politikaları ile kişisel, mesleki değerler arasında çatışmalar meydana gelebilmektedir. Aynı şekilde sosyal hizmet uzmanlarının çalışmış oldukları müracaatçılara karşı sorumluluklarında da bazı durumlarda etik ikilem yaşanabilmektedir.

Katılımcıların etik ikilem vakalarının yoğunluğuna karşı süpervizyona ihtiyaç duyduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Tabiki süpervizyon bizim çalışma alanımız gibi yardım edici ve insanla çalışan meslek grupları için olmazsa olmazdır. Ben kendi meslektaşarımla, meslek örgütüyle irtibata geçip yapılandırılmamış süpervizyonu kullanmaktayım.” K7

Sosyal hizmet uzmanlarının süpervizyon ihtiyacı çoğu katılımcı tarafından bildirilmiştir ancak sosyal hizmet uzmanlarının yapılandırılmış bir süpervizyon desteği almadığı görülmektedir. Bu durum Türkiye’de sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları sahalarda var olan bir eksikliklerdir. Sosyal hizmet uzmanlarının kapsamlı ve sistematik bir sosyal hizmet süpervizyonu almaması sosyal hizmet müdahalelerinin de etkili bir şekilde planlanmamasına yol açabilecektir.

“Evet duyuyorum, ancak bu konuda mesleki bilgisine güveneceğim hiç kimse yakınımnda çalışmamaktadır. Verilen kararlar da çoğu zaman zorunluluktan alınmış kararlar olmaktadır.” K11

Katılımcının bu cevabı ile sosyal hizmet uzmanlarının kararlarında bir destek mekanizmasına erişemediği ve zorunluluk durumlarıyla kararlarını verdiği görülmektedir. Bu durum sosyal hizmet müdahalelerinin yararlılığını da etkileyecektir. Sahada tecrübesi olan bir sosyal hizmet uzmanının bulunması sosyal hizmet uygulamalarının daha kararlı olmasını da sağlayacaktır.

“Kesinlikle ihtiyaç duyuyorum. Meslek hayatım boyunca da süpervizyon almayı arzu ederim. Süpervizyon, işe yeni başlayan uzmana kısa bir özet geçmek veya genel hatlarıyla mesleği, yapılacak işi tanıtmak şeklinde olmamalıdır. Hangi müracaatçı grubuyla çalışıyor olursak olalım değişen yaşam şartları ve ihtiyaç çeşitliliği her zaman uzmanın gündeminde olmalıdır. Tecrübe sahibi ve alanında uzmanlaşmış kişilerden öğrendiğim bilgiler-deneyimler veya birlikte tartışıp çözüm ürettiğimiz sorunlar, mesleki yeterliliğime her zaman katkı sunacaktır diye düşünüyorum.” K15

Katılımcıların sosyal hizmet süpervizyonunu talep ettiği görülmektedir. Bu durum sosyal hizmet alanındaki etik ikilem yoğunluğunun da bir göstergesidir. Karşılaşılan vakalar karşısında sosyal hizmet uzmanlarının karar mekanizmalarını destekleyecek bir sosyal hizmet süpervizörünün bulunması sosyal hizmet uzmanlarına artı bir değer katacaktır. Sonuç olarak katılımcıların çalıştıkları alanlara göre etik ikilem yoğunluğunun yaşandığı ve bu alanda süpervizyona ihtiyaçlarının olduğu görülmektedir.

Etik İkilem Durumlarının Rol ve Değerler Açısından Etik Karar Vermedeki Etkisi

Katılımcılara etik ikilem ve karar verme durumunda kullanması gereken roller, etik değerlerin etkisi ve karşılaşılan güçlüklerle ilgili sorular sorulmuştur. Katılımcıların bu konulara ilişkin verdiği cevaplar Tablo 4’te sunulmuştur:

Tablo 4. Rol ve Değerler Açısından Etik Karar Verme Süreci

Kategori	Kod	N
Sosyal Hizmet Uzmanının Etik Karar Vermeye İlişkin Kullanması Gereken Roller	Savunuculuk	7
	Değişim Ajanı	2
	Yönlendirici	2
	Vaka yöneticisi	5
	Arabulucu	3
	Kaynak geliştirici	1
	Eğitici ve Süpervizyon	4
Etik Değerlerin Karar Vermede Etkisi	Bir zorunluluktur ancak uygulamada eksiklik vardır.	3
	Müracaatçının üstün yararını düşünmeye etki etmesi	2
	Etik değerlerin uzmanlar tarafından özümsemiyle karar verilebileceği	2
	Etik değerlerin kurumlarda modellenmesi gerektiği	1
	Etik değerlere uyuşmayan müdahalede bulunma durumunun ortaya çıkması	1
Etik Karar Vermede Karşılaşılan Güçlükler	Politika ve temel değerler arasında uyum olmaması	3
	Siyasi ideoloji ve insan haklarının çelişmesi	2
	Müracaatçıları kaynaklarla buluşturma güçlüğü	1
	Kurum kural, politika ve amirlerine uyma zorunluluğunun olması	2
	Etik karar vermenin teoride kalması	1
	Sosyal devlet olmanın gereklerinden uzaklaşma	1

Tablo 4. Rol ve Değerler Açısından Etik Karar Verme Süreci (devamı)

Kategori	Kod	N
	Uzmanın yeterli bilgiye, yetkiye ve özgürlüğe sahip olmaması	4
	Verilen kararın müracaatçıyı tekrardan mağdur edebilmesi	1
	Herhangi bir güçlük bulunmaması	1
	Mesleğin tam anlamıyla tanınmaması	1
	Yetersiz ve hatalı mevzuatın bulunması	3
	Toplam	53

Katılımcılara etik ikilem ve karar vermeye ilişkin tutumlarına yönelik sorular sorulmuştur. Bu doğrultuda katılımcıların etik karar verirken en çok savunuculuk (n:7), vaka yöneticiliği (n:5) ve eğitici (n:4) rollerinin kullanılmasının gerekli olduğunu düşündüğü saptanmıştır. Etik değerlerin karar vermede etkisi açısından ise pratikte eksikliklerin bulunduğu (n:3), üstün yararının düşünülerek değerlerin uygulanması gerektiği (n:2) ve uzmanlar tarafından özümsemesi gerektiği (n:2) düşüncelerinde toplandığı görülmektedir. Uzmanların karar verirken karşılaştığı güçlükler ise uzmanın yeterli yetki ve özgürlüğe sahip olmaması (n:4), politika ve temel değerlerin örtüşmemesi (n:3) ve yetersiz, hatalı mevzuatın bulunması (n:3) şeklinde düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Katılımcıların sosyal hizmet uzmanı rollerine ilişkin görüşlerinin bazıları aşağıda yer almaktadır:

“Mesleğinin gerektirdiği etik sorumluluklar çerçevesinde tutum sergilemelidir. Savunuculuk, profesyonellik ve değişim ajanı rollerini kullanmalıdır.” K1

“Edindiği mesleki bilgileri sahaya yansıtan, yaptığı müdahaleleri yasalara ve kurallara uygun gerçekleştiren, insan haklarını temel alan bir tutum içinde olmalıdır. Burada uzmanın bilgilendirici, yönlendirici, vaka yöneticiliği, savunucu, danışmanlık, kaynak geliştirici, sorun çözücü ve ara bulucu rolleriyle destek sunması gerekir.” K3

“Sosyal hizmet uzmanları etik ikilem durumlarında kendi sorumluluklarını da düşünmek kaydıyla bireyin yüksek yararını da gözeterak karar vermelidir. Sosyal hizmet uzmanı etik karar verme durumunda bireyin karşılaşacağı durumları açık bir şekilde ifade ederek yaşayacağı olası güçlükler karşısında nasıl bir yol izleyeceğini anlatarak “eğitcilik” rolünü üstlenmelidir. Sosyal hizmet uzmanı, etik ikilem yaşayan diğer meslek elemanlarıyla bilgi ve tecrübelerini paylaşarak süpervizyon rolünü de üstlenmelidir.” K9

Sosyal hizmet uzmanlarının görüşlerine bakıldığında sosyal hizmet literatüründe var olan ve bir sosyal hizmet uzmanında var olması gereken sosyal hizmet rollerinin çoğundan bahsedilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının alanın gerektirdiği rollerin farkında olduğu ve sosyal hizmet uygulamalarında bu rollerin aktif bir biçimde kullanılması gerektiğini belirttiği görülmektedir.

Katılımcılara etik değerlerin karar verme üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bazı katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Meslek eğitimimizin, etik karar verme yolunda önemli bir rehber olduğunu düşünüyorum. Zaman zaman okuyup kendimize hatırlatmamız gereklidir. Mesleki etik sorumluluklarımızın yol gösterici olduğuna inanmakla birlikte mutlaka güncellenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.” K9

Sosyal hizmet uzmanlarının meslek etiği konusundaki sorumlulukların yol gösterici olması konusunda olumlu düşündüğü görülmektedir. Sosyal hizmet etiğinde var olan sorumluluklar ve etik değerler mesleğin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Var olan sorunların giderilmesinde etik ilkelerin güncellenmesi sosyal hizmet mesleğinin yapısını da şekillendirecektir.

“Sosyal hizmet uzmanlarına ilişkin etik değerlerin etik karar vermeye etkisi olumludur. Çünkü mesleğin doğasında kişinin iyilik haline destek vermek, kişinin sorunları ile baş etmesini sağlamak vardır. Sosyal hizmet uzmanları süreç içerisinde etik karar verme durumlarında mutlaka süpervizyon almalıdır. Çünkü yeterlilik bilgi ve deneyimi beslemekle mümkündür.” K10

Katılımcıların sosyal hizmet alanındaki görüşleri etik değerlerin etik karar vermeyi olumlu yönde etkilediği yönündedir. Sosyal hizmet uzmanlarının etik karar verme süreçlerinde süpervizyon desteğiyle beraber etik değerleri kullanması sosyal hizmet uzmanlarının yeterliliğine olumlu yönde katkıda bulunacaktır. Bu sorunun ardından katılımcılara etik karar vermede karşılaştıkları güçlükler açısından soru sorulmuştur. Katılımcıların bu konudaki fikirleri aşağıda yer almaktadır:

“Tek başına karar veremeyeceği üstüne bağlı karar vermek zorunda olacağı durumlar. Benim de yaşadığım sıkıntılar bunlardan kaynaklı, alanında yetersiz hatta alanıyla alakası olmayan personeller ve üstlerle çalışmak zorunda bırakıldığımız için çoğu kararı kendim veremiyorum” K11.

Etik karar vermede yaşanan güçlüklerin sebepleri birden fazladır. Yönetimde sosyal hizmet uzmanlarının bulunmaması sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem yaşamalarına ve etik karar vermede zorluk yaşamalarına sebep olmaktadır. Yöneticilerin sosyal hizmet bakış açısıyla vakaları değerlendirememesi sosyal hizmet uzmanlarının karar verme süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

“Sosyal hizmet uzmanının etik karar verirken karşılaştığı güçlüklerden biri hizmet alan dezavantaj sahibi bireyin, verilecek karar karşısında tekrar bir mağduriyet yaşamasına sebep olabileceğidir. Bu güçlükler karşısında uzman, hizmet alan kişiye olası güçlükler karşısında nasıl bir yol izleyeceğini, olası sonuçlarını açık bir şekilde anlatmalı ve bireyi güçlendirmelidir.” K8

Etik karar verme alanında yaşanan temel güçlüklerden biri sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçının yararı için çalışmasıdır. Müracaatçının yararı için sosyal hizmet müdahalesi planlarken sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçının mağduriyet yaşamaması için çabalaması gerekmektedir. Bazı durumlarda sosyal hizmet uzmanları açısından iki olası durumdan hangisinin iyi olduğuna dair yorumlanması gerekmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının etik karar vermeye ilişkin rolleri, etik değerlerin etkisi ve karşılaşılan güçlükler etik karar verme süreçlerini büyük oranda etkilemektedir. Katılımcılar etik karar vermede yaşadıkları güçlükler üzerine odaklanmışlardır.

Sosyal Politika Açısından Etik Karar Verme

Katılımcılara son olarak etik karar verme ile sosyal politika arasında bağ kuracak sorular sorulmuştur. Sorulara verilen cevaplar Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5. Sosyal Politika Açısından Etik İnkilem ve Karar Vermeye İlişkin Tutumlar

Kategori	Kod	N
Eğitim Politikası	Etik karar vermeye ilişkin eğitimler bulunmalı	13
	Eğitimlerin yetersiz olduğu ve uygulamaya aktarma konusunda yetersiz kaldığı	5
	Kurumsal engellerden dolayı eğitimlerin yapılamaması	1
	Hizmet İçi Eğitimlerin bulunmasına gerek olmadığı	2
	Eğitimlerin süpervizörlere yapıp sahadaki uzmanları eğitmesi	1
	Eğitim için uzmanların çalıştığı şartların da dikkate alınması	1
Sosyal Politikaların Etik Karar Vermeye Etkisi	Siyasi kaygıların karar vermeyi etkilediği düşüncesi	2
	Politikaların uzmanların kararlarını etkilediği	7
	Politikaların sadece nicelik üzerinden değerlendirilmesi	1
	Etik konusunun yüzeysel ele alınması	1
	Yönetmelik ve genelgelerin etik inkilem yaşanmasına sebep olması	2
	Farklı sosyo-ekonomik yapıların sosyal politikalar üzerinden etkisiz kalması	1
Sosyal Hizmet Uzmanlarına Yönelik Etik Karar Verme Politikası Önerisi	Mesleğin kurumsallaştırılması	2
	Derneğin güçlendirilmesi	2
	Hukuki sorunlara çözüm bulunması	1
	Denetleyici kurul olması	5
	Sosyal hizmet eğitiminde müfredatın yeniden belirlenmesi	4
	Cezasızlık kavramı üzerinde çalışılması	1
	Akademik araştırmaların artması	1
	Sosyal hizmet uzmanlarının aktif rol oynaması	2
	Sosyal hizmet uzmanlarının gerçekliğe yakın olması	1
	Kişinin özelinden değerlendirilecek kaynaklı uygulamaların olması	1
	Toplumun bilinç düzeyinin artırılması	1
Süpervizyonun artırılması	4	
Toplam	62	

Katılımcılara etik karar vermeye ilişkin eğitimler olup olmaması ve sosyal politikaların etik karar verme süreçlerine etkisi üzerine sorular sorulmuştur. Katılımcıların neredeyse tamamı (n:13) etik karar verme durumlarına ilişkin eğitimlerin olması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcıların ikisi ise bu konudaki eğitimlere gerek olmadığını belirtmiştir. Katılımcılara sosyal politikaların etik karar vermeye etkisi sorulduğunda politikaların sosyal hizmet uzmanlarının kararlarını etkilediği (n:7), siyasi kaygıların karar verme süreçlerini etkilediği (n:2) ve yönetmelik, genelgelerin etik inkilem

yaşanmasına sebep olduğu (n:2) cevapları alınmıştır. Son olarak katılımcılara bu alanda politika önerileri sorulduğunda ise çoğunun denetleyici bir kurul olması (n:5), süpervizyonun artırılması (n:4) ve sosyal hizmet eğitiminde yer alan müfredatların revize edilmesi (n:4) şeklinde bir cevap verdiği görülmektedir. Bazı katılımcıların sosyal politikaların etik karar vermeye etkisine ilişkin verdiği cevaplar aşağıda yer almaktadır:

“Sosyal hizmet en etkin sosyal politika araçlarından biri olmakla birlikte hem bakanlıklarda hem de yerel yönetimlerde, hizmetin içeriğini ve hizmet verilecek grupları belirleyen unsurların siyasi kaygılar taşıması meslek elemanlarının etik kararlarını etkileyen bir unsur olma riski taşımaktadır.” K1

Sosyal hizmet uygulamaları, sosyal politika anlamında bir araç olarak değerlendirilmiştir. Sosyal hizmet uygulamalarında sosyal hizmet uzmanları mesleki etik değerler ve ilkeler çerçevesinde hareket etmektedir. Ancak sosyal hizmet uzmanlarının kişisel ve mesleki değerleriyle örtüşmeyen bazı durumlar ortaya çıkmaktadır. Siyasi kaygılar, bu sorunlardan biridir. Yapılan görüşmede sosyal hizmet uzmanlarının siyasi kaygı içeren uygulamalar ile hareket etmesinin etik karar vermeyi olumsuz yönde etkileyen bir risk olarak değerlendirildiği görülmektedir.

“Uygulanan sosyal politikalar nitelik yönünden değil nicelik yönünden ele alınmaktadır. Hizmetin gerçekte fayda sağlayıp sağlamadığı yahut uzun vadede olumlu sonuçlar doğurup doğurmayacağı göz ardı edilmektedir. Bu nedenle etik karar vermeyi zorlaştırmaktadır.” K5

Sosyal hizmet uzmanlarının etik karar verme ile sosyal politika ilişkisini değerlendirdiği görüşmede sosyal hizmet uygulamalarının nicelik bazlı değerlendirilmesinin olumsuz bir etkisinin olduğu belirtilmiştir. Sosyal hizmet uygulamalarında nicelik kadar niteliğe önem verilmesi sosyal hizmet uygulamalarının kalitesini arttıracak bir unsur olarak görülmektedir.

“Türkiye’nin sosyo-kültürel yapısı göz önüne alındığında bölgeler arası pek çok farklılık söz konusudur. Sosyal politikalar bu farklılıklar gözetilmeden oluşturulduğu için farklı iki bölgede aynı sonucu veremeyebilir. Bu gibi durumlarda sosyal hizmet uzmanının etik karar verirken farklı yollar izleyebileceği kanaatindeyim.” K8

Sosyal politikadaki bölgeler arası farklılıkların ayırt edilememesi bir diğer problem olarak değerlendirilmiştir. Katılımcı 8’in sosyal politikaların bölgeler arası farklılıklarda tam olarak etkin olamaması yönündeki görüşü bu durumu desteklemektedir. Bu durumun ileri vadede sosyal hizmet uzmanlarının etik karar vermelerini de etkileyeceği düşünülmektedir.

Ayrıca katılımcılara etik ikilem ve karar vermeye ilişkin Türkiye’de uygulanabilecek önerileri sorulmuştur. Katılımcıların direkt bir politika önermekten ziyade farklı görüşlerinin olduğu saptanmıştır. Bazı katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Politika üzerinde değil ama birkaç madde ile önerilerim mevcut. Bunları politika ile geliştirebilirsek çok daha iyi olacaktır. Çok önemli bir süpervizyon kaynağı olmalı. Şu an yok ama bugün sosyal hizmet uzmanı olanlar geleceğin süpervizyon kaynağı olacaktır. Sosyal hizmet uzmanını iyi eğitmek gerekecektir. Vakaları tanımayan kişilerle süpervizyon yapılamayacağından sahadaki sosyal hizmet

uzmanları önemlidir. Sosyal hizmet uzmanlarının gerçekliğe yakın olması gerekmektedir. Son olarak etik alanında bir kontrol mekanizmasının da olması yararlı olacaktır.” K4

Katılımcı 4'ün cevabı değerlendirildiğinde sosyal hizmet uygulamalarındaki politika önerilerinin başında sosyal hizmet süpervizyonu gelmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının aldıkları eğitimin süpervizyon ile desteklenmesi sosyal hizmet uygulamalarının kalitesini arttıracak bir unsur olarak görülmektedir.

“Müracaatçıların “bağımlı” edilmediği ve oy potansiyeli olarak görülmediği, her müracaatçının kendi ayakları üzerinde durabilmesi için “klişe olmayan”, esnek ve tamamlayıcı uygulama modelleri ile yola çıkılmalıdır. Basit bir örnek; annenin ve babanın asgari ücretle çalıştığı, ailedeki tek çocuğun da “ağır engelli” (Mental Retardasyon tanısına sahip) olduğu bir ailede çocuğun özel eğitim ihtiyacının ve diğer masrafları ağır geldiği için aile sosyal hizmetlere evde bakım aylığı için başvurmuş olsun. Mevzuata göre ailede kişi başına düşen gelirin net asgari ücretin 2/3'ünü geçmesi durumunda engelli evde bakım aylığı bağlanmamaktadır. Basit bir hesap yapalım 2.324 lira olan asgari ücrete sahip olan ve sigortalı olarak çalışan iki ebeveynin toplam geliri 4.648 liradır. Bunu üçe böldüğümüzde kişi başı gelir $4.648/3 = 1.549$ lira yapar. Asgari ücreti 2/3'üne tekabül eder ve bu aile engelli evde bakım aylığını alamaz. Ancak engellinin masraflarını karşılamak konusunda da yetersiz kalır ve özel engelli bakım merkezine de yerleştirecek maddi durumu olmaz. Bu durumda aile üyelerinden biri ya işten çıkar çocuğun engelli maaşını alarak çocuğun bakımını üstlenir ya da sigortasız olarak çalışır. Yani ya bağımlı kişilik olur ya da devleti kandırma yoluna gider. Bunun nedeni esnek olmayan ve kişinin özelinde değerlendirilmemesinden kaynaklı uygulamadır. Şayet ailenin geliri oranında devlet tarafından yardım yapılırsa bu durum ortadan kalkar. Alanda bunun gibi bir çok örnek verilebilir.” K5

Sosyal hizmet uygulamalarındaki sosyal politika eksikliğinin bir diğer nedeni sosyal politika kapsamında geliştirilen sosyal hizmet uygulamalarının kişi özelinde değerlendirilmemesidir. Katılımcı 5'in de belirttiği örnekte olduğu gibi ailenin gelir durumunun geçimi karşılayamaması durumunda aile mağdur olabilmektedir. Bu gibi durumlarda geliştirilen uygulamalarda esnekliğin bulunması yararlı görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada ulaşılan bulgular mesleki, çalışılan alan, tutumun etik karar verme üzerindeki etkisi ve sosyal politika olmak üzere dört farklı tema kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar aşağıda aktarılmaktadır:

Araştırma kapsamında oluşturulan ilk temalar mesleki ve çalışılan alandır. Bahsi geçen temalarda ulaşılan sonuçlar sıraladığında katılımcıların etik ikileme karşılaştığı, etik ikilem durumunda süpervizyona başvurdukları, müracaatçının yararına hareket ettikleri, müracaatçıyı karar verme konusunda yönlendirdikleri, alanlarında etik ikilem yoğunluğunun fazla olduğu, süpervizyona ihtiyaç duydukları ve her alanda etik ikilem yoğunluğunun bulunduğu belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Mesleki ve çalışılan alan açısından değerlendirildiğinde, araştırmada elde edilen bulgulardan en dikkat çeken sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilemleri yoğun bir şekilde yaşadıkları ve burada süpervizyona başvurarak müracaatçı yararını gözetmeye çalıştıklarıdır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda sosyal hizmet uzmanların çalıştığı alanların çoğunda etik ikilemle yüzleştikleri görülmektedir. İspanya’da yapılan bir çalışmada çocuk refahı, hastane gibi farklı ortamlarda etik ikilemle karşılaşıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Viscarret vd., 2020). Furman’ın yapmış olduğu bir başka çalışmada zihinsel sağlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Furman, 2003). Landau’nun yapmış olduğu çalışmada hastanelerde sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilemlerle karşılaştığı tespit edilmiştir (Landau, 2000). Wilkins’in yapmış olduğu çalışmada ise engelli gençlerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem yaşadıkları tespit edilmiştir (Wilkins, 2012). Sonuç olarak sosyal hizmet alanında etik ikilem mesleğin doğası gereği sürekli ve yoğun olarak yaşanan bir durumdur. Sosyal hizmet uzmanları etik ikilem durumlarını iyi bir şekilde tahlil edebilmeli ve gerekli tutumu sergilemelidir.

Katılımcıların rol ve değerler açısından durumlarının etik karar vermeye etkisine yönelik ulaşılan sonuçlar sıralandığında katılımcıların sosyal hizmet uzmanında bulunması gereken rollerde savunuculuk, değişim ajanı, vaka yöneticisi ve eğitici rollerine önem verdikleri, etik değerlerin karar vermeyi etkilediğini düşündüğü, politika ve sosyal hizmet değerleri arasında uyuşmanın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tutumun etik karar verme üzerindeki etkisi açısından değerlendirildiğinde, sosyal hizmet uzmanlarının etik değerleri, rolleri ve yaşanan zorlukların etkili olduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda sosyal hizmet uzmanlarının savunuculuk, eğitici rolü gibi rolleri önemsedikleri; etik değerleri eksik buldukları ve uzmanların yeterli bilgiye sahip olmamasının etik karar vermeyi etkilediği tespit edilmiştir. Literatüre bakıldığında sosyal hizmette yer alan etik değerlerin etik karar vermede farklı senaryolarda etkili olduğu (Doyle vd., 2009); etik ilkelerin etik değerler gibi etkisinin bulunduğu ve bunlar içinde hayatın korunmasının önem arz ettiği (Harrington ve Dolgoff, 2008); bireysel değerlerin de etik karar vermede etkisinin bulunduğu (Aldoğan, 2018) dile getirilmektedir. Gough ve Spencer ise sosyal hizmet uzmanlarının etik karar vermede etik kural ve uygulama standartlarının rolü ve işlevini düşünmeleri gerektiğini önermektedir (Gough ve Spencer, 2014). Sonuç olarak sosyal hizmet uzmanı olarak etik karar verirken birden fazla faktör etkili olmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları etik kararları gerçekleştirirken hem mesleki etik değer ve ilkelere hem de bireysel değerlerine göre karar vermelidir. Etik ilke, değer ve bireysel değerlere göre verilen kararlar vakalar için isabetli kararların verilmesinde yararlı olacaktır.

Sosyal hizmet uzmanlarının etik karar verme süreçlerinde etkili olan bir diğer faktör sosyal hizmet uzmanlarının rolleridir. Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki rolleri arasında bağlantı kurucu, savunucu, eğitici, danışman, vaka yöneticisi, personel geliştiricisi gibi rolleri bulunmaktadır (Sheafor ve Horejsi, 2003, s.55-67). Yapılan çalışmalarda da sosyal hizmet uzmanlarının bu rolleri kullandığı bilinmektedir (Zengin ve Çalış, 2017, s.57). Etik ikilem ve karar verme süreçlerinde de sosyal hizmet

uzmanının rolleri önemli etkiye sahiptir. Yapılan bir çalışmada rol netliği ile sosyal hizmet uygulamalarının netliği arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Joseph ve Conrad, 1989, s. 28). Bir başka çalışmada ise etik karar vermede multidisipliner ekip içinde sosyal hizmet uzmanının rollerinin etkili olduğu tespit edilmiştir (Landau, 2008, s.81). Sonuç olarak sosyal hizmet uzmanları için belirlenmiş etik değer ve ilkelerin yanında sosyal hizmet uzmanlarının rol ve sorumlulukları da etik karar verme sürecinde büyük pay sahibidir. Roller sayesinde sosyal hizmet uzmanları uzmanlaştıkları sahalarda profesyonel kararlarını verebilecektir.

Katılımcıların sosyal politika açısından etik karar vermeyi değerlendirdiği bulgulardan etik karar vermede eğitim politikalarının bulunması gerektiği, politikaların uzmanların karar vermelerini olumsuz yönde etkilediği ve denetleme mekanizmasının bulunmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sosyal politika açısından değerlendirildiğinde, literatürde yapılan saha çalışmalarında da sosyal hizmet uzmanlarının etik karar vermelerinde etken olarak kurumsal yapı ve bürokratik baskı, sosyal politikalar ve mevzuat düzenlemeleri, sosyo-ekonomik faktörlerin etik karar vermede etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aldoğan, 2018; Acar vd., 2017; Reçber, 2020; Arıkan, 2017; Doyle vd., 2018). Aldoğan'ın yapmış olduğu çalışmada etik karar verme süreçlerinde sosyal hizmet uzmanlarının kurumsal yapı ve bürokratik unsurlara karşı direndiği sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak sosyal politika süreçlerinde hazırlanan yasa ve yönetmeliklerin, sosyal politikaların eksik olduğu da uzmanlar tarafından dile getirilmektedir (Aldoğan, 2018, s. 93-105). Acar vd. yapmış olduğu çalışmada ise müracaatçıların ve kurum yöneticilerin siyaseti hizmetlerin işleyişinde bir araç olarak kullandığı bilgisi edinilmiştir (Acar vd., 2017, s. 34). Sosyal politika açısından bakıldığında ise etik karar verme süreçlerinde ülkelerin gerçekleştirmeyi amaçladığı sosyal politikaların sosyal hizmetlerin işleyişine direkt etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Arıkan, 2017). Sonuçta ülkelerin planladığı sosyal politikalar sosyal hizmet uzmanlarının etik ikileme düşmesine sebep olabilmektedir. Bu da etik karar verme süreçlerini direkt olarak etkilemektedir. Tüm bu sonuçlar ışığında sosyal hizmet uzmanlarının etik karar verme süreçlerinin iyileştirilmesi ve etik karar vermenin sosyal hizmet kurumlarında daha sağlıklı olması adına aşağıdaki önerilerin uygulamacı ve araştırmacılar için yararlı olabileceği düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Farklı alanlarda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem ve etik karar vermeye ilişkin görüşlerinin ölçüldüğü bu araştırmada ulaşılan sonuçlar kapsamında aşağıdaki öneriler aktarılmıştır. Bahsi geçen öneriler sosyal hizmet müdahalesinin etkililiğini arttırmak ve sosyal hizmet uygulamalarının verimliliğini sağlamak açısından önem arz etmektedir.

Uygulayıcı Açısından;

1.Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlardan biri olan sosyal hizmet uzmanlarının etik ikilem ve etik karar verme konusunda eğitimlerin olması gerektiği düşüncesine istinaden etik ihlal ve etik karar verme konusunda sosyal hizmet uzmanlarına hizmet içi eğitimlerin artırılması ve eğitimlerin vaka

örnekleri üzerinden şekillenmesi gerekmektedir. Bu sayede sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştıkları etik sorunlara karşı çözüm önerileri getirmesi de güçlenecektir.

2.Araştırma kapsamında ulaşılan bir diğer önemli sonuç sosyal hizmet uzmanlarının mevzuat ile etik değerler arasında kalma durumudur. Bazı durumlarda sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçının yararını korumak adına etik ikilemde kaldığı görülmektedir. Bundan dolayı bu durumun giderilmesi için mevzuat düzenlemelerinde etik ihlal durumlarının olası halleri de göz önüne alınarak politika ve mevzuatlar üretilmelidir.

3.Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlardan bir diğeri sosyal hizmet uzmanlarının etik değer ile uygulama arasında eksiklik görmesidir. Etik değerlerin uygulamalarda tam anlamıyla yer almadığının düşünülmesi sosyal hizmet uygulamaları açısından bir eksikliktir. Bu durumdan dolayı alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarına etik değerler konusunda akademisyenler tarafından teorik desteğin sunulması sosyal hizmet uygulamalarının yararlılığını arttıracaktır.

4.Araştırmanın önemli sayılabilecek bir diğer sonucu ise politikalar ile sosyal hizmet değerleri arasında var olan boşluktur. Sosyal politikaların sosyal hizmet etiğine uygun planlanması bu alandaki boşluğun giderilmesini sağlayacaktır. Bundan dolayı sosyal politika yapıcılarının bilinçlendirilmesi çalışmalarının alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları ve akademisyenler işbirliğinde projelerle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

5.Araştırma kapsamında ulaşılan bir diğer önemli sonuç sosyal hizmet uygulamalarında etik değer ve ilkelere göre etik karar verilip verilmediğinin denetlenmiyor olmasıdır. Bu konuda sosyal hizmet uzmanlarını veya sosyal hizmet uygulamalarını gerçekleştiren bireyleri denetleyecek denetleyici kişilerin yetiştirilmesi ve kurulların oluşturulması sosyal hizmet uygulamalarının niteliğini arttıracaktır.

6.Sosyal hizmet alanında en önemli eksiklerden biri ise süpervizyon ihtiyacıdır. Katılımcıların genel olarak süpervizyon ihtiyaçlarını bulunduğunu belirtmesinin yanında süpervizyonun bir gereklilik olduğu gerçektir (Artan vd., 2018, s. 1107). Bundan dolayı sosyal hizmet mesleğinin bütün alanlarında sosyal hizmet uzmanlarına tecrübeli kişiler tarafından süpervizyon desteğini sağlayacak bir mekanizmanın geliştirilmesi gerekmektedir.

Araştırmacı Açısından;

Aşağıda yer alan öneriler direkt olarak araştırma kapsamında ulaşılmaya dahi sosyal hizmet etiği ve etik karar verme konusunda katkıda bulunacağı düşünülen önerileri içermektedir. Bundan dolayı aşağıda aktarılmıştır:

1.Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminde etik konusu müfredatlarda yer almaktadır. Bu müfredatlarda da sosyal hizmet etiği bir ders üzerinden işlenmektedir. Etiğin öneminin yüksek olmasından dolayı vaka analizleri üzerinden etik konusunun öğrencilere aktarılması gerekmektedir.

2.Sosyal hizmet alanında etik ikilem ve etik karar verme konusunda akademik çalışmaların az olduğu söylenebilir. Bu alanındaki akademisyenlerin akademik çalışmalarını artırması yararlı olacaktır.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu araştırma için etik onay 06.10.2020 tarihinde İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nda 2020-130 sayılı karar numarasıyla alınmıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, H., Çoban, İ. A. ve Polat, G. (2017). *Sosyal hizmetlerde yanlış uygulamalar, etik ihlaller ve sorunlara ilişkin bir araştırma*. Ankara: TFK.
- Acar, H. (2018). Sosyal hizmet etiği ve değerlerine genel bir bakış. (Editör: Hakan Acar). içinde *Sosyal Hizmet Etiği ve Değerleri*. (s. 17-27). Ankara: Nika Yayınevi.
- Akay, Ş. E. (2019). İçerik analizi nedir?. (Editör: Asım Arı). içinde *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (s. 343-380). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Akbaba, A. ve Erenler, E. (2011). Etik karar verme ve cinsiyet farklılıkları üzerine bir araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi SBE Dergisi*, 31, 448-464.
- Aldoğan, N. S. (2018). *Sosyal hizmet uzmanlarının etik karar verme süreçlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arıkan, Ç. (2017). Etik karar verme sürecinde etkili olan faktörler. *Sağlık ve Sosyal Politikalara Bakış Dergisi*, 1, 8-41.
- Artan, T., Özkan, O. A., Açıkgöz, N. ve Salduz, Ç. (2018). Göç alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının süpervizyon gereksinimine bakış açılarının değerlendirilmesi. *Atlas International Refereed Journal On Social Sciences*, 4,1099-1109.
- Banks, S. J. (2001). *Ethics and social work values*. United Kingdom: Palgrave Mc Millan.
- Berg, L. B. ve Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bergeson, L. R. ve Gray, B. (2003). Ethical dilemmas of reporting suspected elder abuse. *Social Work*. 48(1), 96-105.
- Borrmann, S. (2005). Ethical dilemmas in social work with right-wing youth groups. *Journal of Social Work Ethics & Values*, 2(1), 11-24.
- Cılga, İ. (2004). *Bilim ve meslek olarak türkiye'de sosyal hizmet*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları.
- Clifford, D. ve Burke, B. (2004). Moral and professional dilemmas in long-term assessment of children and families. *Journal of Social Work*, 4(3), 305-321.
- Comartin, B. E. ve Gonzales, A. A. (2011). Dissonance between personal and professional values:

- Resolution of an ethical dilemma. *Journal of Social Work Ethics & Values*, 8(2), 45-58.
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005, 7, 3). Resmi Gazete. Sayı: 25876. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>
- Doyle, Z. O., Miller, E. S. ve Mirza, Y. F. (2009). Ethical decision-making in social work: Exploring personal and professional values. *Journal of Social Work Ethics & Values*, 6(1), 14-48.
- Duyan, V. (2019). *Sosyal hizmet temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri*. Ankara: Nar Yayınevi.
- Furman, R. (2003). Frameworks for understanding value discrepancies and ethical dilemmas in managed mental health for social work in the United States. *International Social Work*, 46(1), 37-52.
- Giannou, D. (2009). *The meaning of ethics and ethical dilemmas in social work practice: a qualitative study of greek social workers* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Brunel University, School of Health Sciences and Social Care, Greece.
- Gough, J. ve Spencer, E. (2014). Ethics in action: An exploratory survey of social worker's ethical decision making and value conflicts. *Journal of Social Work Values and Ethics*, 11(2), 23-40.
- Guttman, D. (2006). *Ethics in social work: A context of caring*. New York: The Haworth Press.
- Harrington, D. ve Dolgoff, R. (2008). Hierarchies of ethical principles for ethical decision making in social work. *Ethics and Social Welfare*, 2(2), 183-196.
- International Federation of Social Workers. (t.y.). Ethics in Social Work, Erişim Adresi: <http://www.ifsw.org/en>.
- International Federation of Social Workers. (t.y.). Global Definition of Social Work. Erişim Adresi: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- Joseph, V. M. ve Conrad, P. (1989). Social work influence on interdisciplinary ethical decision making in health care settings. *Health and Social Work*, 22-30.
- Keeney, J. A. (2019). School social workers' perceptions of ethical dilemmas associated with electronic media use in school settings. *Children and Schools*, 41(4), 203-211.
- Kutchins, H. (1991). The fiduciary relationship: the legal basis for social workers' responsibilities to clients. *Social Work*, 36, 106-113.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- McAuliffe, D. (2005). I'm still standing: Impacts & consequences of ethical dilemmas for social workers in direct practice. *Journal of Social Ethics & Values*, 2(1), 43-62.
- Landau, R. (2000). Ethical dilemmas in general hospitals. *Social Work in Health Care*, 32(2), 75-92.
- Neuman, P. (2006). *Toplumsal araştırma yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Özateş, S. Ö. (2010). Sosyal hizmet etiğinin felsefe temelleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 21(1), 85-97.
- Proctor, K. E., Howell, M. N. ve Lott, L. C. (1993). Classification and correlates of ethical dilemmas in hospital social work. *Social Work*, 38(2), 166-177.
- Reamer, F. G. (1982). *Ethical dilemmas in social service*. New York: Columbia University Press.

- Reamer, F. G. (1998). The evolution of social work ethics. *Social Work*, 43(6), 488-500.
- Reamer, F. G. (2006). *Ethical standards in social work: A review of the nasw code of ethics*. Washington DC: NASW Press.
- Reçber, B. (2020). Sosyal çalışmacıların sığınmacılarla yaptıkları çalışmalarda etik durum: Fransa örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 317-331.
- Rogers, M. J. (2018). Ethical dilemmas facing clinical supervisors in integrated health care settings. *Journal of Social Work Ethics & Values*, 15(2), 23-36.
- Sheafor, B. W. ve Horejsi, C. R. (2003). *Techniques and guidelines for social work*. ABD: Pearson Education Inc.
- Tınaz, P. (2009). *Çalışma yaşamından örnek olaylar*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Güncel Sözlük. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Ülgen, H. ve Mirze, K. (2004). *İşletmelerde stratejik yönetim*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Viscarret, J. J., Idareta, F., Ballesterro, A. ve Uriz, J. M. (2020). Ethical dilemmas and areas of social work intervention in Spain. *Journal of Social Service Research*, 1-17.
- Wilkins, D. (2012). Ethical dilemmas in social work practice with disabled people: young adults with autism. *Ethics and Social Welfare*, 6(1), 97-105.
- Yılmaz, E. S. (2015). Sosyal hizmet etiğine ilişkin bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Özel Sayı, 122-136.
- Zengin, O. ve Çalış, N. (2017). Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamaları ve çalışma koşulları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 47-67.

Ek-1

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

N=15	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Mezun Olduğu Üniversite	Tecrübe Yılı	Çalıştığı Bakanlık	Çalıştığı Kurum/Birim
K1	41	Kadın	Evli	YL.	Hacettepe Üni.	20	Adalet Bak.	Aile Mahkemesi
K2	41	Erkek	Evli	Lisans	Hacettepe Üni.	16	Adalet Bak.	Aile Mahkemesi
K3	28	Erkek	Evli	YL.	Yalova Üni.	4	Yeşilay	Sosyal Hiz. Birimi
K4	25	Erkek	Evli	YL.	Erzincan Üni.	2	Yeşilay	Sosyal Hiz. Birimi
K5	28	Erkek	Bekar	Lisans	Selçuk Üni.	6	ASHB	Çocuk E. Sit
K6	35	Erkek	Evli	YL.	Hacettepe Üni.	11	ASHB	Çocuk E. Sit.
K7	31	Kadın	Bekar	Doktora	Hacettepe Üni.	9	Belediye	Sosyal Destek Birimi
K8	25	Kadın	Bekar	Lisans	Sakarya Üni.	2	ASHB	ŞÖNİM
K9	34	Kadın	Evli	YL.	Hacettepe Üni.	10	Sağlık Bak.	Sosyal Hizmet Birimi
K10	27	Kadın	Bekar	Lisans	Adnan Men. Üni.	1	Sağlık Bak.	Sosyal Hizmet Birimi
K11	25	Kadın	Bekar	Lisans	Sakarya Üni.	3	Katar Hayır Kurumu	Sosyal Yardım Birimi
K12	25	Kadın	Evli	Lisans	Konya Kar. Üni.	1	Kızılay	Sosyal Hizmet Birimi
K13	39	Kadın	Evli	Lisans	Hacettepe Üni.	14	ASHB	Huzurevi
K14	24	Kadın	Bekar	Lisans	Sakarya Üni.	2	ASHB	Evde Bakım Birimi
K15	26	Kadın	Bekar	YL.	Hacettepe Ün.	3.5	Büyükşehir Bel.	Sosyal Hizmetler D.

